

חוברת זו של 'פעמים' פותחת במאמר המציג סיפור שפורסם לפני מאה שנה ונזנח. 'פלורה ספורטו' הוא סיפור שפרסמה בשם העט בת צבי הפמיניסטית ו'הסופרת הארץ-ישראלית הראשונה' נחמה פוחצ'בסקי (1869-1934) בעיתון הספרדי-המזרחי 'החרות'. במאה השנים שחלפו מאז שפורסם הסיפור הוא לא זכה לדיון או ניתוח, ונעלם מתולדות הספרות ומביטוייה הממסדיים והביקורתיים. לדעת משה בהר, שמצא את הסיפור ודן בו, אין זו החמצה מצויה של טקסט שנשכח. לדעתו 'פלורה ספורטו' הוא הסיפור המזרחי-הפמיניסטי הראשון שנכתב במזרח התיכון בעברית מודרנית. הוא כנראה גם הביא לעולם ברית פמיניסטית-מזרחית מול הגמון גברי-ספרותי משותף.

ד"ר משה בהר מלמד במחלקה למזרח התיכון באוניברסיטת מנצ'סטר באנגליה.

Moshe.Behar@manchester.ac.uk

מאמרו של עפר אליאור דן בפרשנות הפילוסופית לחזון יחזקאל. המאמר מציג מקרה בוחן הנוגע ליחס שבין דת למדע בפילוסופיה היהודית. מ'מורה הנבוכים' לרמב"ם עולה האפשרות שהנביא יחזקאל האמין שסיבוכים של גרמי שמים יוצרים קולות, תפיסה שאריסטו שלל על יסוד שיקולים מדעיים. המאמר עוסק בגישה שאימצו מלומדים יהודים בימי הביניים שהתמודדו עם סתירה אפשרית זו בין דברי יחזקאל לקביעתו של אריסטו – פרופיאט דוראן, שלמה בן יהודה הנשיא, יום טוב ליפמן מילהויזן וידידיה רך, ברצותם 'להציל' את יחזקאל מטעות, טענו, כנגד אריסטו, שקולות יכולים להיות מופקים על ידי מגע בין גרמי שמים.

ד"ר עפר אליאור מלמד באוניברסיטת ז'נווה ובאוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

ofer.elior@gmail.com

מאמרו של יחיאל צייטקין בוחן את השימוש הנרחב שעשה החכם הפרובנסלי ר' יצחק די לאטש, בחיבורו

ההלכתי, בפירוש לתורה שחיבר בן ארצו, הפילוסוף ר' יוסף קספי. די לאטש אימץ כמסגרת הפרשנית לענייני ההלכה שבחיבורו את תכניו של פירוש בעל אופי פילוסופי רדיקלי וסגנון שערורייתי ביותר. אמנם די לאטש ערך את דברי קספי והקהה את התבטאויותיו המקוממות, אך עצם השימוש בפירוש זה והבחירה בו כמסגרת לחיבור הלכתי, מלמדות על זיקה עמוקה ועל הלגיטימציה שנתנו חכמי הלכה פרובנסלים לפילוסופים בני ארצם.

ד"ר יחיאל צייטקין הוא חוקר במפעל מקראות גדולות 'הכתר' באוניברסיטת בראילן.

yetz73@gmail.com

מאמרם של משה לביא ומשה גן-צבי מציג שחזור נרחב של ההקשרים הספרותיים והגאוגרפיים של ויכוחים המתועדים בקטע גניזה, והעוסקים בשאלת זהותו של אליהו ותיאורו כפינחס הקנאי. ויכוחים אלו התעוררו בבית כנסת בעקבות אמירת פיוטי הבדלה, ובמאמר מצביעים המחברים על עליית מעמדו של מדרש האגדה כמקור סמכות, על השפעת הוויכוח על נוסחם של פיוטי הבדלה ועל מרכזיותה של ההגירה האנושית והתרבותית מאירופה הנוצרית בתחילת המאה השלוש עשרה ברקע תהליכים אלו.

ד"ר משה לביא ומשה גן-צבי הם חוקרים במרכז לחקר הגניזה הקהירית באוניברסיטת חיפה.

mlavee@research.haifa.ac.il

mgmole@gmail.com

אופיו המורכב של ספר 'שבט יהודה' מקשה לקבלו כחיבור היסטוריוגרפי גרדא. פיטר ש' לנרד מציע שלא לנסות לפצח את אגוז החידתיות של הספר על פי אירועים היסטוריים המשתקפים בו כביכול, אלא לראות בחיבור עצמו – לאור ניתוח בכלים ספרותיים – אירוע חשוב וייחודי בתולדות הספרות העברית בחצי האי האיברי. השימוש המחוכם בעמדת הדוברים וסמכותם בטקסט – על ידי אירוניה, פסידו־אפיגרפיה ועירוב מתמיד בין

חומרים – מקשה להעריך את הספר כאוסף תעודות היסטוריות, אך פותח פתח להערכה מחודשת שלו כיצירת מופת של הרנסנס הספרדי.

ד"ר פיטר ש' לנרד מלמד במחלקה לספרות עברית באוניברסיטת בן-גוריון בנגב, באר-שבע.

peterl@bgu.ac.il

אפרים חמיאל פורש את עמדתו של שד"ל בשאלת התפתחות ההלכה שבספרות חז"ל, ומראה כי עמדה זו לא הייתה סטטית אלא חלו בה שינויים. אמנם כבר בגיל צעיר הגיע שד"ל להכרה שההלכות שבמשנה, במדרשי ההלכה ובתלמוד אינן מתאימות או אפילו סותרות לפשט הנאמר בתורה. מכאן הסיק שאין לומר שהן נמסרו בעל-פה למשה בסיני, ואינן פרשנות למובן הראשוני של הכתוב. עם זאת, במשך זמן רב ניסה להבין את מניעי חז"ל בתקופות פעילותם השונות ואת מקור הסמכות שלהם לחוקק לעם חוקים חדשים ולדרוש מקראות. הוא העלה את הדברים על הכתב לראשונה באופן ראשוני בשנת 1829, שינה ופיתה את עמדתו בשנים שלאחר מכן, ורק בשנת 1847 השלים את התאוריה שלו.

ד"ר אפרים חמיאל מלמד בחוג למחשבת ישראל באוניברסיטה העברית בירושלים.

echamiel@gmail.com

מאמרו של גיא ברכה עוסק במאבק בין הנהגת הקהילה היהודית בבירות לרב הראשי, הרב שלמה תאג'ר, ברבע הראשון של המאה העשרים. מאבק זה התעורר על רקע ניסיונה של הקהילה להסתגל לתנאים החדשים שנוצרו עקב פירוקה של האימפריה העות'מאנית והחלתו של השלטון המנדטורי הצרפתי, ועקב ייסודה של לבנון הגדולה. הפרשה חושפת את יחסי הכוחות בין קבוצות בתוך הקהילה: הציונים, שהושפעו מהיישוב העברי בארץ-ישראל, המשכילים, שהושפעו מתנועת התחייה הערבית, והמתמערבים, שהושפעו מהתרבות הצרפתית.

ד"ר גיא ברכה מלמד במחלקה לתולדות ישראל
אוניברסיטת ברא"ל.
guy_bracha@walla.com

הרב יהודא ליאון (מניטו) אשכנזי היה ממנהיגיה
החשובים והמשפיעים של יהדות צרפת לאחר מלחמת
העולם השנייה. אלדד וייל עוסק בהגותו הדתית של
אשכנזי על השואה על פי מאמר שפרסם בנושא. מניתוח
הדברים עולה כי הוא פיתח תפיסה תאולוגית ייחודית
של השואה. המאמר מתחקה אחר שורשיה הקבליים
והפילוסופיים של תפיסתו של אשכנזי ואחר מקורות
שהשפיעו על התמודדותו של הוגה רבני מזרחי זה עם
השאלות הדתיות שהציבה שואת יהודי אירופה.
אלדד וייל עובד בעיריית ירושלים.
eldadweil@gmail.com

במדור 'תעודה' מוצגות שלוש תעודות: שני כתבי מינוי
להקדש מצנעא במאה השמונה עשרה, שמביא פרופ'
אהרן גימאני מהמחלקה לתולדות ישראל באוניברסיטת
ברא"ל, ותעודה על התמיכה שהעבירה קהילת וינה
לקהילת בורסה שבאנטוליה, בעקבות רעידת האדמה
שפגעה בה באמצע המאה התשע עשרה, תעודה
שמציגים פרופ' ירון בן-נאה מהחוג להיסטוריה של עם
ישראל באוניברסיטה העברית בירושלים, וד"ר יוחאי
בן-גדליה, מנהל תחום הארכיונים בספרייה הלאומית.
מן התעודה ניתן ללמוד על הקהילה, על הדמוגרפיה
שלה, ועל העיסוקים הכלכליים בה ערב הזמנים החדשים
בתולדות היהדות העות'מאנית.